

**Kaiken voi tehdä
reilummin.**

Kaiken voi tehdä reilummin.

SDP:n kunta- ja aluevaaliohjelma 2025

Kaiken voi tehdä reilummin.

Me haluamme yhteiskunnan, joka on reilu kaikille. Reiluus on oikeudenmukaisuutta ja sitä, että poliittisilla päätöksillä kenenkään taakka ei kasva kohtuuttomaksi. Mielestämme reilua on vastuun jakaminen tasapainoisesti niin, että hyvinvointivaltion perusta säilyy vahvana.

Me haluamme Suomen, jossa ihmiset pääsevät jonoista hoitoon nopeasti. Haluamme, että lääkäriltä toiselle pompottelun sijasta jokaisella ihmisellä on oma tuttu lääkäri ja hoitaja. Haluamme toteuttaa kahden viikon hoitotakuun koko Suomessa ja siirtää aidosti toimivaan omalääkäri-omahoitaja -malliin.

Meille on tärkeää, että lasten ja nuorten oppimistulokset saadaan kääntymään nousuun. Haluamme, että koulut ovat turvallisia ja hyviä ympäristöjä lapsille ja nuorille oppia sekä opettajille opettaa. Tavoitteenamme on pienentää luokkien ryhmäkokoja, jotta opettajilla jää enemmän aikaa oppilaille.

Politiikassa on aina kyse arvovalinnoista. Erityisen tärkeitä nämä valinnat ovat silloin, kun julkinen talous on tiukilla eikä kaikkeen ole varaa. Oikeistohallitus vie Suomea väärään suuntaan. Siksi kunnissa ja hyvinvointialueilla on tehtävä päätöksiä, joilla parannetaan jokaisen suomalaisen arkea.

Kaiken voi tehdä reilummin ja se mikä on reilua, on myös järkevää.

Mielestämme ei ole reilua, että samaan aikaan, kun ihmisiä kehoitetaan muuttamaan halvempiin asuntoihin, asuntorakentaminen on jäissä, työttömyys kasvaa ja hallitus ajaa alas kohtuuhintaisten asuntojen rakentamisen. Siksi haluamme laittaa asuntorakentamisen kunnissa vauhdilla liikkeelle.

Mielestämme ei ole reilua, että hallitus romuttaa hoitotakuun ja lakkauttaa sairaaloiden yöpävystyksiä, mutta syyttää satoja miljoonia yksityiseen terveysbisnekseen. Käytämme mieluummin yhteiset varat julkisen terveydenhuollon vahvistamiseen ja hoitoon pääsyn nopeuttamiseen.

Emme halua ajaa sairaanhoitajia, opettajia, poliiseja, myyjiä, tarjoilijoita ja monia muita työntekijöitä ikuiseen palkkakuoppaan. Me haluamme, että työelämää kehitetään yhdessä sopien ja rakentaen, ei repien ja riidellen.

Moni suomalainen miettii, onko politiikka enää reilua. Haluamme palauttaa ihmisten luottamuksen siihen, että reilu yhteiskunta on mahdollinen ja ettei kenenkään taakka muodostu kohtuuttomaksi.

Tästä on kyse kevään kunta- ja aluevaaleissa. Kaiken voi tehdä reilummin.

Nopeutetaan hoitoon pääsyä

Suomalaisten luottamus terveydenhuoltoon, erityisesti hoitoon pääsyyn, on heikentynyt. Hyvinvointialueiden on oltava vastavoima hallituksen politiikalle, jonka mukaan lääkäriin pääsyä on kohtuullista odottaa kolme kuukautta. Meidän mielestämme jokaisen suomalaisen on voitava luottaa siihen, että hoitoa saa tarvittaessa ja riittävän ajoissa lompakon paksuudesta riippumatta.

Kaiken terveydenhuollon perustana tulee olla sairauksien ennaltaehkäisy. Siksi sosiaali- ja terveystalouden painopistettä on siirrettävä ennaltaehkäiseviin ja perustason palveluihin. Nopealla hoitoon pääsillä ehkäisemme sairauksien pahenemisen ja vähennämme kalliimpien palveluiden tarvetta. Kuntien ja hyvinvointialueiden toimivasta yhteistyöstä on huolehdittava, jotta kukaan ei putoa palveluiden väliin.

Me pidämme kiinni kahden viikon hoitoon pääsystä kiireettömässä hoidossa perusterveydenhuollossa. Suun terveydenhuollossa hoitoon on päästävä kolmen kuukauden aikana.

Perusterveydenhuollossa on otettava käyttöön omalääkäri- ja omahoitajamalli. Kun

potilasta hoitaa sama työparina työskentelevä lääkäri ja hoitaja sekä tarvittaessa muut tiimiin kuuluvat ammattilaiset, hoidon laatu ja asiakastyytyväisyys paranevat ja kustannukset vähenevät.

Nopea hoitoon pääsy perusterveydenhuollossa on myös avain vaikuttaviin mielenterveyspalveluihin. Digitaalisia mielenterveyden ensivaiheen palveluita on oltava tarjolla ja jokaisella tulee olla niihin helppo pääsy. Mielenterveysongelmien tunnistamista muussa hoidossa on parannettava jokaisella hyvinvointialueella. Terapiat etulinjaan -toimintamallin mukaisesti. Näin varmistetaan, että ihminen saa tukea ja apua nopeasti.

Palveluiden saatavuutta ja hoitoon pääsyä on tehostettava kaikilla hyvinvointialueilla ottamalla käyttöön 24/7 toimivat digipalvelut, etävastaanotot ja liikkuvat palvelut. Asiakasystävällinen sähköinen ajanvaraus on otettava laajasti käyttöön hyvinvointialueiden palveluissa. Ikääntyneiden ja heikot digitaaliset taidot omaavien henkilöiden syrjäytymisen estetään turvaamalla myös perinteiset fyysiset käynnit tai puhelinyhteys sekä opastamalla ihmisiä digipalveluiden käyttöön.

- Kiireettömään hoitoon on päästävä kahdessa viikossa kaikkialla Suomessa.
- Omalääkäri- ja omahoitajamalli on otettava käyttöön perusterveydenhuollossa.
- Matalan kynnyksen digitaalisia mielenterveyspalveluita lisättävä.
- Mielenterveysongelmien tunnistamista muun hoidon yhteydessä on parannettava.
- 24/7 toimivat digipalvelut, etävastaanotot ja liikkuvat palvelut otettava käyttöön jokaisella hyvinvointialueella.
- Sähköinen ajanvaraus otettava laajasti käyttöön hyvinvointialueiden palveluissa.

Käännetään lasten ja nuorten oppimistulokset nousuun

Me haluamme pitää kiinni laadukkaasta opetuksesta ja koulutuksesta. Koulujen ja oppilaitosten on oltava rauhallisia ja turvallisia paikkoja oppia sekä työskennellä.

Jokaiselle lapselle on turvattava laadukas perusopetus, oppimisen tuki ja tarpeen mukaiset oppimateriaalit lähikoulussa riittäväillä opetuksen ja ohjauksen resursseilla. Päiväko-

deissa ja kouluissa on oltava riittävästi turvallisia ja osaavia aikuisia. Ammatillisessa koulutuksessa on huolehdittava lähiopetuksen määrästä.

Kaksivuotinen esiopetus vahvistaa lasten kouluvalmiutta ja auttaa varmistamaan, että kaikilla lapsilla on samat mahdollisuudet oppimiseen. Jokaisella lapsella on oltava riittävä kielitaito koulun alkaessa.

Kouluihin on turvattava oppimisrauha rajoittamalla puhelinten häiritsevää käyttöä oppitunneilla, vahvistamalla opettajien pedagogista vapautta päättää sopivista oppimistavoista ja pitämällä ryhmäkoot riittävän pieninä. Henkilöstön kohtaamaa häirintää on kyettävä vähentämään.

Pienet ryhmäkoot, erityisesti perusopetuksessa, tukevat oppimista ja oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Tavoitteena on oltava, että ryhmäkoot olisivat enimmillään 20 oppilasta, etenkin alimmilla vuosiluokilla.

Huoltajan on huolehdittava lapsen ja nuoren oppivelvollisuuden suorittamisesta ja siksi vanhempien vastuuta osallistua koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön on vahvistettava. Koulun ja kodin välisen yhteistyön on myös tuettava huoltajia, jotta he pystyvät tukemaan oppilaan koulunkäyntiä.

Kunnissa ja hyvinvointialueilla on suhtauduttava vakavasti lasten ja nuorten lisääntyvään pahoinvointiin sekä jaksamisen haasteisiin.

Kouluissa on otettava käyttöön parhaat käytännöt lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi muun muassa päivärytmin osalta. Esimerkiksi aloittamalla koulupäivä yläkoulussa vasta kello 9 voidaan tukea nuorten jaksamista ja vähentää väsymystä. Aamu- ja iltapäivätoimintaa on uudistettava ja kytkettävä osaksi koulupäivää. Pienille koululaisille ja heidän vanhemmilleen aamu- ja iltapäiväkerhot ovat tärkeitä sujuvan arjen tukemiseksi.

Kouluissa on panostettava vakituisten varahenkilöiden rekrytointiin, jotta sijaiset olisivat lapsille ja nuorille mahdollisimman usein tuttuja ammattilaisia. Kiusaamista on pyrittävä vähentämään koulu- tai oppilaitoskohtaisten toimintamallien avulla sekä parantamalla lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustai-

toja varhaiskasvatuksessa ja kaikilla koulutusasteilla.

Lapsen tai nuoren on tarvittaessa saatava apua nopeasti. Nuorta ei saa pompotella palvelusta toiselle. Kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvaa nuorisotyötä on kehitettävä ja palveluiden saatavuutta on parannettava.

Lapsia ja nuoria on tuettava varhaiskasvatuksesta aina työelämään saakka. Kasvua ja oppimista tukeva varhaiskasvatus ja esiopetus on oltava kaikkien saatavilla ja niiden tulee muodostaa saumaton jatkumo perusopetukseen. Jokaisella on oikeus saada laadukasta opetusta lähikoulussaan, jonka yhteyteen on koottava myös muita lasten ja nuorten palveluita ja harrastuksia. Tukemalla harrastamista ehkäisemme syrjäytymistä ja vähennämme yksinäisyyttä.

Kunnissa on varmistettava, että toisen asteen koulutus säilyy aidosti maksuttomana, jotta jokaisella nuorella on mahdollisuus suorittaa toisen asteen opinnot, saada tutkinto ja saavuttaa työelämää sekä jatko-opintoja varten riittävä osaaminen.

Perhepolitiikan punaisena lankana on oltava ennaltaehkäisevät ja maksuttomat matalan kynnyksen palvelut. Perheiden on saatava toimivia palveluja riittävästi ja oikeaan aikaan. Perheen aikuisten kriisitilanteissa on huolehdittava myös lasten avuntarpeesta ja toisin päin. Järjestöillä on tärkeä rooli perheille tarjottavien matalan kynnyksen palvelujen tuottajina sekä asiantuntijoina.

Lastensuojelussa on siirryttävä ennaltaehkäisevään ja perhekeskeiseen toimintaan, joka tukee lapsen hyvinvointia, vähentää huostaanottojen tarvetta ja vahvistaa perheiden voimavaroja. Lisäksi on panostettava varhaiseen tukeen, lisättävä resursseja matalan kynnyksen apuun ja varmistettava sijaishuollossa olevien lasten laadukas tuki. Huostaanotettujen lasten kuntoutumista avohuoltoon on edistettävä ja asetettava heidän etunsa aina etusijalle.

Lasten ja nuorten pahoinvointi voi oireilla myös väkivaltana. Siihen puututaan tehokkaimmin monialaisella yhteistyöllä, johon voivat osallistua esimerkiksi koulu, sosiaali- ja terveydenhuolto, järjestöt, poliisi, nuorisopalvelut ja lapsen tai nuoren huoltaja.

- Esiopetus on laajennettava kaksivuotiseksi.
- Tavoitteena enintään 20 oppilaan ryhmäkoot perusopetuksessa, etenkin alimmilla vuosiluokilla.
- Puhelinten häiritsevää käyttöä oppitunneilla rajoitettava.
- Opettajille lisää pedagogista vapauttaa päättää, millaiset oppimistavat sopivat eri ryhmille ja oppilaille.
- Koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle riittävät keinot häiriöiden ennaltaehkäisyyn ja lisää puuttumistoimivaltaa.
- Suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2)-opetusta on uudistettava ja lisättävä.
- Lainsäädäntöön nykyistä selkeämmin huoltajien velvollisuudet lapsen asioiden käsittelyyn kouluissa tai oppilaitoksissa.
- Koulujen päivärhythmi tukemaan lasten ja nuorten hyvinvointia esimerkiksi aloittamalla koulupäivä yläkoulussa vasta kello 9.
- Aamu- ja iltapäivätoiminta tukemaan lasten ja perheiden tarpeita.
- Tunne- ja vuorovaikutustaitoja opetettava varhaiskasvatuksessa ja kaikilla koulutustasoilla.
- Kiusaamisen vastainen toimintamalli jokaiseen kouluun ja oppilaitokseen.
- Nuorisotyö sekä lasten ja nuorten palvelut tuotava kouluihin ja oppilaitoksiin.
- Aidosti maksuttomasta toisesta asteesta on pidettävä kiinni.
- Nuorille nykyistä paremmat päihde- ja mielenterveyspalvelut, keskustelutuki, kriisiapu ja ohjaus jatkohoitoon ilman ajanvarausta tai diagnoosia.
- Jokaisessa kunnassa on tehtävä tuen tarjoamisen strategia varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle, jossa linjataan millaista tukea ja millaisin resurssein tarjotaan.
- Perhepalveluissa ja lastensuojelussa panostettava ennaltaehkäiseviin ja matalankynnyksen palveluihin.

Turvataan ikäihmisille toimivat palvelut

Ikäihmisille on taattava turvallinen vanhuus. Siksi on huolehdittava, että ikäihmisille on tarjolla tarpeisiin vastaavia palveluita tai hoivapaikka silloin, kun sitä tarvitsee.

Ikäihmisten kuntoutukseen, yhteisölliseen asumiseen sekä kotiin vietäviin ja toimintakykyä turvaaviin palveluihin on panostettava. Yhteisöllisen asumisen lisääminen ei saa alentaa hoivan tasoa, vaan sen on parannettava elämänlaatua. Ikäihmisten palveluissa on kyettävä vastaamaan yksilöllisiin tarpeisiin, joiden avulla tuetaan hyvinvointia.

Meidän mielestämme vanhustenhoidon

henkilöstömitoituksen tulee olla 0,7 eli seitsemän työntekijää kymmentä ikääntynyttä kohti, jotta hoivan laatu ei heikkene ja työntekijöiden kuormitus kasva.

Omaishoidon kriteerit on yhdenmukaistettava koko maassa, tukipalveluita on oltava tarjolla ja omaishoidosta maksettavan tuen määrästä on huolehdittava. Omaishoito ei saa johtaa muiden palveluiden karsintaan.

lääkäistä vanhemmistaan huolehtivia työntekijöitä on pystyttävä tukemaan nykyistä paremmin, jotta he jaksavat työelämässä kuormittavassa elämäntilanteessa.

- Ikäihmisten palveluissa panostettava yksilöllisiin ratkaisuihin ja varmistettava nopea palveluiden pariin pääsy.
- Vanhustenhoidon henkilöstömitoituksen heikentäminen on peruttava hoivan laadun turvaamiseksi.
- Omais- ja läheishoitajia tuettava riittävin resurssein ja palveluin.
- Tuetaan iäkkäitä vanhempiaan hoitavia työkäisiä työssä jaksamisessa esimerkiksi verotuetulla henkilöstöedulla.

Kestävä talous ja kasvu vahvojen peruspalveluiden mahdollistajana

Kunnissa on keskityttävä kasvua ja työllisyyttä vahvistaviin toimiin peruspalveluiden turvaamiseksi. Taloustilanne on monissa kunnissa vakava ja niillä on edessään sopeutustoimia. Syynä tähän on kasvavat kustannukset, investointipaineet, valtionosuuksien muutokset sekä heikko työllisyystilanne, joka hidastaa merkittävästi kuntien verotulojen kasvua. Valtion rahoitusosuus on historiallisen alhaalla.

Hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on vaikea ja monella alueella joudutaan sopeuttamaan toimintoja, mikä vaikeuttaa entisestään sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteiden saavuttamista. Alijäämien kattamisvelvollisuutta on pidennettävä, jotta hyvinvointialueilla on mahdollisuus kehit-

tää toimintaansa ilman lyhytnäköisiä ja palveluita vaarantavia leikkauksia. Sen sijaan hyvinvointialueiden verotusoikeuden valmistelu ei ole nyt ajankohtaista.

Kustannusten kasvun hillitsemiseksi kunnissa ja hyvinvointialueilla on tehtävä asioita paremmin ja tehokkaammin. Valtion on kuitenkin katettava täysimääräisesti kaikki sellaiset kustannukset, jotka syntyvät kunnille tai hyvinvointialueille asetetuista uusista velvoitteista.

Me haluamme varmistaa, että julkisin verovaroin maksettavissa investoinneissa ja hankinnoissa noudatetaan aina Suomen lakeja, työlainsäädäntöä ja työehtosopimuksia. Näillä turvataan työntekijöiden asema, vahvistetaan työllisyyttä ja suomalaisten yritysten kilpailukykyä sekä ehkäistään ihmiskauppaa.

Elinvoimaiset kunnat

Kunnissa on uudistettava toimintatapoja, pyrittävä lisäämään kunnan elinvoimaa ja kuntalaisten hyvinvointia. EU:n aluekehitys- ja rakennerahastojen hanketoimintaa on suunnattava kuntien kehittämiseen.

Kuntien on panostettava työllisyyspalveluiden toimivuuteen ja tehokkuuteen sekä luotava uusia vaikuttavampia toimintamalleja. Ostopalveluina tuotetuissa työllisyyspalveluissa on siirryttävä suuntaan, jossa suoritteiden sijaan maksetaan vaikuttavuudesta eli siitä, että

henkilö työllistyy ja pysyy töissä. Myös muissa ostopalveluissa pitää laajemmin hyödyntää vaikuttavuuteen perustuvaa mallia.

Työllisyys- ja elinkeinopalveluita on tarjottava yhden yhteydenoton periaatteella ja niiden on vastattava alueen työnhakijoiden, yrittäjien ja työnantajien tarpeisiin.

Meidän tavoitteemme on, että jokainen pystyy työllistymään kykyjensä mukaisesti. Työllisyyspalveluita on kehitettävä tukemaan sekä nopeaa työllistymistä että ihmisten yksi-

öllisiä tarpeita, joissa huomioidaan esimerkiksi vammaisten henkilöiden, osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien tarpeet. Työvoimapula-alojen tarpeisiin on pystyttävä vastaamaan tehokkaasti yhteistyössä työnhakijoiden, työnantajien ja koulutusorganisaatioiden kanssa.

TE-palveluiden on tuettava yrityksiä työllistämiseen liittyvissä asioissa ja autettava niitä työllistämään myös heikommassa työmarkkina-asemassa olevia. Aloittavalle yrittäjälle on tarjottava mentorointia vähintään kaksi ensimmäistä vuotta.

Kotoutumisella on keskeinen rooli työllistymisessä. Kunnissa on kehitettävä työperäisen maahanmuuton ja kotoutumisen palveluita ja lisättävä kotoutumisen alkuvaiheen palveluiden vaikuttavuutta sekä varmistettava, että muut palvelut tukevat Suomeen asettumista ja kotoutumista.

Kunnissa on panostettava maahanmuuttajien nopeaan suomen tai ruotsin kielen oppimiseen, opintojen aloittamiseen ja työllistymiseen. Työperäisen maahanmuuton palvelut on koottava yhteen paikkaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Maahanmuuton prosesseja on parannettava, mutta siihen vaaditaan myös valtion tukea. Maahanmuuttajien työllistymisen esteisiin, kuten työnhaussa kohtaamaan syrjintään, on puututtava ripeästi.

Kunnissa tulee edistää erityisesti maahanmuuttajaäitien kotoutumista, koska se lisää sosiaalista yhteenkuuluvuutta, työllistymisen mahdollisuuksia ja taloudellista riippumattomuutta. Lisäksi äitien kotoutuminen

vahvistaa perheiden hyvinvointia sekä lasten mahdollisuuksia pärjätä ja kiinnittyä yhteiskuntaan.

Kunnissa on luotava vahva pohja yrittäjyydelle ja tehtävä tiivistä yhteistyötä yritysten, oppilaitosten ja päättäjien kanssa. Elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaan on panostettava kasvun rakentamiseksi, tulopohjan vahvistamiseksi ja palveluiden turvaamiseksi.

Kunnissa on varmistettava, että myös pienillä yrityksillä on edellytykset menestyä tarjouskilpailuissa. Yksin-, mikro- ja pienyrittäjien edellytyksiä on parannettava joustavoittamalla kilpailutusten vaatimuksia muun muassa liikevaihdon osalta tai pilkkomalla kilpailutukset pienempiin osiin. Pienhankintojen kilpailutusta on lisäksi lisättävä.

Kuntien on tehtävä tiivistä yhteistyötä työllisyysalueiden kanssa työvoiman saataavuuden varmistamiseksi. Kuntien on edistettävä kokeilukulttuuria ja uusien ideoiden nopeaa käyttöönottoa.

Kuntien maankäytössä on varmistettava investointien, ja erityisesti vihreiden investointien toteutumisen mahdollisuus, sillä nämä ovat merkittävä mahdollisuus parantaa kunnan elinvoimaisuutta. Kriittinen infrastruktuuri, kuten vesihuolto, on pidettävä omissa käsissä. Kuntien on oltava kiertotalouden malliesimerkkejä, jotka hyödyntävät olemassa olevaa materiaalia omien kiinteistöjensä ylläpidossa tai kirjastoissa muiden tavaroiden lainaamoina. Kuntien hankinnoissa on edistettävä kestävää kehitystä.

- ➔ Tehokkuutta työllisyys- ja elinkeinopalveluiden yhden yhteydenoton periaatteella.
- ➔ Työperäisen maahanmuuton palveluita kehitettävä ja panostettava erityisesti kotoutumisen alkuvaiheen vaikuttaviin palveluihin.
- ➔ Elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaan on panostettava.
- ➔ Julkisten kilpailutuksien kriteerejä kohtuullistettava niin, että myös yksin-, mikro-, ja pienyrittäjät voivat osallistua niihin.
- ➔ Kuntien kotouttamishjelmiin tavoitteet maahanmuuttajaäitien kotoutumisen tehostamiseen.
- ➔ Kuntien on varmistettava erityisesti vihreiden investointien toteutumisen mahdollisuus ja niiden hankinnoissa on edistettävä kestävää kehitystä.

Tehokkaat hyvinvointialueet

Me haluamme, että hyvinvointialueilla tehdään asioita paremmin, jotta voimme turvata tärkeät palvelut niiden romuttamisen sijaan. Hyväksi todetut käytänteet on saatava hyvinvointialueilla nykyistä tehokkaammin käyttöön. Myös hyvinvointialueiden yhteistyötä on kehitettävä erityisesti silloin, kun sen avulla voidaan säästää kustannuksista.

Sairauksien diagnosoimisessa ja automaattisissa potilaskirjauksissa on mahdollista hyödyntää tekoälyä nykyistä enemmän. Hoitoprosesseja on uudistettava ja tehostettava kokonaisvaltaisesti. Kontrollikäyntejä on vähennettävä silloin, kun niistä ei saada merkittävää hyötyä tai kontrollikäynti voidaan toteuttaa myös perustason palveluna tai kokonaan etänä. Uusien hoitomuotojen ja lääkkeiden käyttöönoton arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota vaikuttavuuden, hyödyn ja kustannusten suhteeseen.

Vuokratyövoiman käyttöön on otettava käyttöön hintakattojärjestelmä ja käytettävä vuokratyössä ensisijaisesti hyvinvointialuei-

den itse hallinnoimia henkilöstöpalveluyrityksiä. Yksityisten terveystaluiden liialliseen keskittymiseen ja siitä seuranneeseen hintojen nousuun on puututtava nykyistä tehokkaammin.

Julkisella ja yksityisellä sektorilla tapahtuvan kilpailevan toiminnan pelisääntöjä on tiukennettava ja asiantuntijoille on luotava mahdollisuus yli- ja lisätöihin julkisen sektorin sisällä. Lääketieteen opiskelijoiden palkkaamista epäterveen suurilla palkoilla on rajoitettava.

Hyvinvointialueiden tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta on kehitettävä ja rahoitusta on ohjattava myös perustutkimukseen. Hyvinvointialueilla on vahvistettava TKI-toiminnan rakenteita.

Nykyinen yksityisen terveystalun käytöstä maksettu Kela-korvaus ei kannusta terveydenhuollon tehokkuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseen. Matkakulujen korvaukset on siirrettävä kokonaisuudessaan Kelalta hyvinvointialueille.

- ➔ Jokaisella hyvinvointialueella otettava käyttöön hyväksi havaitut käytänteet.
- ➔ Vuokratyövoiman käyttöön hintakattojärjestelmä julkisessa terveydenhuollossa.
- ➔ Kilpailu- ja kuluttajaviraston mahdollisuuksia puuttua yksityisten terveystaluiden liialliseen keskittymiseen ja siitä seuranneeseen hintojen nousuun parannettava.
- ➔ Julkisella ja yksityisellä sektorilla tapahtuvan kilpailevan toiminnan pelisääntöjä tiukennettava.
- ➔ Hyvinvointialueiden rahoitusmallin kannustettava nykyistä paremmin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan.
- ➔ Matkakulujen korvaukset siirrettävä Kelalta hyvinvointialueille.

Panostetaan henkilöstön hyvinvointiin palveluiden kivijalkana

Hyvä johtaminen parantaa henkilöstön jaksamista ja hyvinvointia sekä työpaikkojen kiinnostavuutta. Työkyvyttömyydestä johtuvat

poissaolot maksavat miljardeja ja siksi on paitsi reilua, myös järkevää panostaa henkilöstön hyvinvointiin. Olemme sitoutuneet tavoittele-

maan merkittävää vähennystä kuntien ja hyvinvointialueiden sairauspoissaoloihin.

Työntekijöitä on kannustettava hyvään työsuoritukseen ja tuottavuuden parantamiseen muun muassa sairauspoissaoloja vähentämällä, siten, että hyvä tulos näkyy myös työntekijöiden ansioissa. Me emme hyväksy naisvaltaisten alojen työntekijöiden tuomitsemista ikuiseen palkkakuoppaan.

Jokaisessa Suomen kunnassa ja hyvinvointialueella on parannettava henkilöstön mahdollisuuksia osallistua työntekijöitä koskevien asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Toimiva malli voi olla esimerkiksi henkilöstöjaosto, jossa henkilöstöä koskevia asioita valmistellaan ja niistä päätetään.

Jokaiselle työntekijälle on mahdollistettava vähintään kolme täydennyskoulutuspäivää vuodessa. Työntekijöiden pääsy täydennys-, lisä-, erikoistumis- ja parantaa muun muassa sote-alalla hoivan ja hoidon laatua sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta. Työssä

hankitun osaamisen tunnustamiseen ja urapolkuihin on panostettava niin kunnissa kuin hyvinvointialueilla.

Työntekijän uupuessa tai tapaturman kohdatessa on etsittävä aktiivisesti keinoja, joiden avulla työntekijä voi jatkaa työtään. Työkyvyn haasteissa on hyödynnettävä jäljellä olevaa työkykyä ja mahdollistettava työkokeilu, korvaava työ sekä panostettava soveltuvan työn löytämiseen. Tämä on paitsi inhimillisesti oikein, myös taloudellisesti järkevää.

Olemme sitoutuneet edistämään jokaisessa kunnassa ja hyvinvointialueella työhyvinvointia tukevien työsuhde-etujen, kuten kulttuuri- ja liikuntaetujen tai erilaisten palkitsemiskäytäntöjen käyttöä.

Kunnat ja hyvinvointialueet eivät voi ulkoistaa työnantajavelvoitteitaan, vaan niiden on varmistettava, että myös hankinnoissa ja omissa yhtiöissä noudatetaan hyvää työnantajapolitiikkaa.

- ➔ Työntekijöiden hyvinvoinnista, motivaatiosta ja tuottavuudesta huolehdittava hyvällä johtamisella ja työsuhde-eduilla.
- ➔ Työntekijöitä palkittava hyvistä työsuorituksista ja tuottavuuden parantamisesta esimerkiksi henkilöstörahaston kautta.
- ➔ Työntekijöiden osallistumismahdollisuuksia omia asioitaan koskevaan valmisteluun ja päätöksentekoon lisättävä esimerkiksi henkilöstöjaoston kautta.
- ➔ Jokaiselle työntekijälle vähintään kolme täydennyskoulutuspäivää vuodessa.
- ➔ Työkyvyn haasteissa mahdollistettava työkokeilu, korvaava työ ja panostettava soveltuvan työn löytämiseen.
- ➔ Alihankkijan ja omien yhtiöiden toteutettava hyvää työnantajapolitiikkaa.

Huolehditaan harrastusmahdollisuuksista ja panostetaan kulttuuriin

Kunnissa ja hyvinvointialueilla on parannettava ihmisten elämänlaatua ja osallistumisen mahdollisuuksia, vähennettävä yksinäisyyttä ja panostettava kulttuuripalveluihin.

Kunnissa on tuettava arkiliikuntaa ja huolehdittava saavutettavista ja edullisista liikun-

tamahdollisuuksista. Pienituloisten perheiden lasten harrastusmahdollisuuksia pitää tukea, jotta jokaisella lapsella on mahdollisuus vähintään yhteen säännölliseen harrastukseen. Toimiva malli voi esimerkiksi olla perustaa kuntaan rahasto, johon sekä kunta että yksityiset

toimijat voivat laittaa rahaa, ja josta voidaan myöntää rahallista tukea pienituloisten perheiden lasten harrastuksiin.

Kunnissa on varmistettava, että harrastus- ja urheiluseuroilla sekä muilla liikuntatoimijoilla on riittävät edellytykset toiminnan järjestämiseen. Meidän tavoitteemme on, että jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus yhteen maksuttomaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä.

Jokaisella on oltava mahdollisuus tulla kuulluksi sekä vaikuttaa omaa elämää ja asuinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Ihmisten vaikutusmahdollisuuksia on lisättävä, samoin tietoa siitä, miten päätöksentekoon voi vaikuttaa, esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvostojen, nuorisovaltuustojen sekä erilaisten kuulemisten kautta. Järjestöt tekevät työtä osallisuuden mahdollistajina ja siksi kuntien

ja hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyötä niiden kanssa.

Kulttuuri on suomalaisuuden sielu ja sitä on puolustettava. Elokvateatterit ja teatterit, taidenäyttelyt, keikkapaikat, kirjastot ja muut mahdollisuudet harrastaa kulttuuria lisäävät ihmisten tyytyväisyyttä. Kunnissa on huolehdittava kulttuurin elinvoimasta ja toimintamahdollisuuksista, vaikka maan hallitus kohdistaa merkittäviä leikkauksia kulttuurin rahoitukseen.

Vähenevä julkinen rahoitus pakottaa kulttuurin tekijät etsimään uusia rahoitusmuotoja. Kunnat voivat tukea kulttuuritoimijoita vastinrahalla, jossa ne sitoutuvat maksamaan jokaisesta yksityisestä lahjoituksesta kohden vastinetta sovittuun kattoon asti. Toteuttamismalleja on useita ja ne on räätälöitävä vastaamaan kuntien tilanteita.

- ➔ Riittävästi matalan kynnyksen liikuntapalveluita ja arkiliikunnan mahdollisuuksia.
- ➔ Jokaiselle lapselle ja nuorelle oikeus yhteen maksuttomaan harrastukseen.
- ➔ Järjestöjen ja seurojen toimintaedellytykset turvattava.
- ➔ Asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia lisättävä.
- ➔ Kunnissa on huolehdittava kulttuurin toimintaedellytyksistä ja edistettävä maksuttomien ja matalankynnyksen kulttuuritapahtumien järjestämistä.
- ➔ Jokaiseen kuntaan konkreettisia toimia sisältävä yksinäisyyden vähentämisen toimenpideohjelma.

Turvalliset ja toimivat kunnat

Jokaisen asuinalueen, kaupunginosan ja lähiön on oltava hyvä ja turvallinen paikka elää.

Kunnissa on ehkäistävä asuinalueiden eriytymistä sekä panostettava kohtuuhintaiseen ja monipuoliseen asuntotuotantoon. Lisäksi kunnissa on huolehdittava, ettei koulujen välisiä eriytymistä kiihdytetä oppilaaksiottoalueilla ja kouluvalinnoilla. Näin vähennetään kasautuvaa pahoinvointia, syrjäytymistä ja nuorisoriikollisuutta.

Kaupungeissa on toteuttava asuntoinvestointiohjelmia, joilla torjutaan näivettymistä,

osaajapulaa, asukkaiden köyhyyttä sekä asuinalueiden eriarvoistumista. Suomessa on asetettava tavoitteeksi asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2030 mennessä.

Meidän mielestämme jokaisella työssäkäyvällä tulee olla mahdollisuus asua mukavasti myös suurissa kaupungeissa. Kaupunkien on panostettava kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon, kun hallitus ajaa alas valtion tukemaa asuntotuotantoa ja leikkaa asumistuesta.

Kunnissa on panostettava katujen kunnossapitoon, valaistukseen sekä turvallisiin

liikennratkaisuihin. Lisäksi kuntien on vahvistettava arjen turvallisuutta esimerkiksi kaupunkisuunnittelulla, asuntopolitiikalla ja toimivilla palveluilla.

Kunnissa on huolehdittava kattavista ja kohtuuhintaisista joukkoliikenneyhteyksistä, joiden avulla vahvistetaan myös kuntien roolia ilmastotoimijoina. Asuinalueet on suunniteltava niin, että palvelut, harrastukset ja työpaikat ovat saavutettavissa julkisen ja kevyen liikenteen keinoin. Joukkoliikenteen saatavuudesta on pyrittävä huolehtimaan myös suurten kau-

punkiseutujen ulkopuolella.

Sähköpotkulautojen käytöstä johtuviin haittoihin on puututtava nykyistä tiukemmin ja niiden käyttöä on säänneltävä erityisesti kaupunkikeskuksissa esimerkiksi merkityillä pysäköintipaikoilla.

Ambulanssin tai palokunnan tarve ei kysy sijaintia. Siksi pelastustoimen palvelutasosta ja toimintaedellytyksistä on huolehdittava kaikkialla Suomessa. Sopimuspalokuntien toimintaedellytykset on turvattava, sillä niillä on tärkeä rooli turvallisuuden vahvistajana.

- ➔ Kaupungeissa lisättävä kohtuuhintaista ja monipuolista asuntotuotantoa sekä toteuttava asuntoinvestointiohjelmia.
- ➔ Asuinalueiden eriytymistä ja eriarvoistumista ehkäistävä kaavoituksen, liikenneyhteyksien ja palveluiden avulla.
- ➔ Koulujen eriytymiskierre katkaistava ja kouluja tuettava tarpeiden mukaan.
- ➔ Lähiöitä kehitettävä parantamalla niiden palveluita.
- ➔ Arjen turvallisuutta parannettava jokaisessa kunnassa.
- ➔ Asuntopalveluissa huomioitava sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat lapset, nuoret ja perheet.
- ➔ Kevyen- ja joukkoliikenteen kehittämiseen panostettava.
- ➔ Ilmastosuunnitelma laadittava jokaisessa kunnassa.
- ➔ Hyvinvointialueilla huolehdittava pelastustoimen tasosta ja pelastajien määrästä.

